

Kokkuvõtte koostöö arendamise seminarist projekti ER58 „Best Nest“ raames¹

„Pihkva ja Võrumaa piirkonna traditsioonilise käsitöö ajalugu“

veebiseminar 19.nov 2021 kell 13-15

Kava:

- 1) **"Ornamentika ja värvid Pihkva käsitöös"** (Tatyana Bešebnaja, Pihkva Ülikooli disaineriala tudeng)
- 2) **„Pihkvamaa käsitöö ajaloo“** (Natalya Botšina, rahvakultuurispetsialist Pihkva linna kultuuriinstituudist)
- 3) **„Inherited colours and patterns in handicrafts tradition of Vana-Võromaa region“** (Vilve Oja, projektijuht, MTÜ MTÜ Vana-Võromaa Käsitöö juhatuse liige) – 10 min
- 4) Arutelu

1. Tatyana Beshlebnaya **Ornamentika ja värvid Pihkva käsitöös.**

Ettekandest saime teada, millised mustrid, kaunistused, värvid on olnud Pihkvamaa vanemas käsitöötraditsioonis. Geomeetriselised kujundid ja nende tähendused. Ornamentid on süntees erinevatest aegadest, sh tuleb esile soome-ugriline kihistus. Tikiti ainult punasega (värviti lepakoorega). Geomeetriseliste kirjudega anti edasi kujundeid (maa, vesi, maaema, ilmapuu, linnud jms). Üks tuntumaid motiive on naine kahe linnuga. Sageli kasutati viinamarjade motiivi. Värvide ja nende antud tähendus: valge - reaalsus, must - teispoosus, punane - elu. Värvide tähendused on suhteliselt sarnased meie arusaamadega värvidele omistatud tähendustest.

2. Natalya Bochina **Pihkvamaa käsitöö ajaloo tänapäevani.**

Põhjalik ülevaade Pihkvamaal praegu esindatud käsitöövaldkondadest, seosed traditsioonidega. Igast valdkonnast on esile toodud silmapaistvamad meistrid ja näited nende loomingust. Valdkondade kaupa tutvustused. Kangakudumine (jäänud minevikku, lina enam ei kasvatata). Kudujaid on mõned, kasutavad ka vanu motiive kudumisel. Populaarsed on põrandavaibad. Idritsa – on kudumiskeskus. Seal toimub ka käsitööfestival.

Vööde kudumine – vööd on populaarsed. Kombineeritakse erinevaid motiive sageli ise nende tähendusi teadmata.

Rahvarõivaste kandmine ja tegemine on tagasihoidlik. St Peterburgis asub etnograafiamuseum, kust saab teavet autentsete rõivaste ja nende tegemise kohta, seal

¹ Pihkva ja Võru linna käsitööettevõtluse alane koostööprojekt „Increasing entrepreneurial culture and competitiveness among artisans and craftsmen in Võru and Pskov“, mida kaasrahastab Eesti-Vene koostööprogramm 2014-2020

saab ka õppida rõivaste tegemist. Muuseumi kodulehte tasub uudistada <https://ethnomuseum.ru/kollekci/>

Juttu oli pruudikostüümide tegemisest ja selle juurde kuuluvast uhkelt väljaõmmeldud peakattest.

Pakutrükk – sellega kaunistati siniseid sarafane, aga ka linikuid. Vanasti käis väljaõppinud rändmeister külased kangaid trükkimas.

Tikkimine, pilutamine: käterätid, linad. Vana võte, kus tikandid on identsed kahelt poolt. Praegu ei pruugi olla tikanditel seost koha ja pärandiga, tikitakse moodsate jooniste järgi.

Juttu oli veel pärlitega tikkimisest (pilutikandid), lapitöödest, heegeldamisest, niplispitsist, kudumisest. Puukujude ja puiduga seotud käsitöö on olnud laialt levinud, aga ei ole välja tuua just Pihkva regioonile eripäraseid kujusid-motiive. Mitmed meistrid, igaühel oma käekiri ja esemed, mida teevad. Puust nukud, värvitud rahvarõivad seljas, jm erinevad peenelt värvitud puuesemed (nt matrjoškad). Kasetohust toodete tegijaid on väga vähe, küll on aga levinud vitspunutiste tegemine. Vitstest ka suured asjad – mööbel, suured korvid. Heinmaterjalist punumine (luga).

Esindatud on ka keraamika, peenkeraamika, sepised, nahatööd ja viltimine. Käsitöömeistrite looming on esitletud Pihkva linnas asuvas rahvaloomingu keskuses (Псковский областной центр народного творчества/ Regional Folk Art Center), <http://ocntpskov.ru/pskovskij-otsnt/> See on meie mõistes riigieelarveline asutus, mis on loodud 1944. aastal. Käsitöömaja asub keskuse hoovis eraldi hoones, Nekrassovi tn 8, see loodi 1998. aastal. Ettekande pidas käsitöömaja juht.

3. Vilve Oja **Pärandilised kirjad ja värvid Vana-Võromaa käsitöös**

Vilve andis ülevaate meie kultuuriruumis kasutatavatest sümbolitest ja nende tähendustest. Geomeetrilised elemendid ning nendest moodustatud kujundid ja kirjad on väga ammu ajast põlvest põlve edasi antud, nendega on meie esivanemad oma rõivaid ning tarbeesemeid nii väestanud kui kaunistanud. Tugevad sümbolid – rombid, ruudud, ristid ja kaheksakand. Nõnda nagu sümbolitel, on ka värvidel tähendused. Lina ja lambavilla naturaalsete värvide kõrval on vanimad rõivastuses kasutusel olnud värvid punane ja sinine (arheoloogiliste leidude põhjal). Suurem värvikirevus tekstiilidesse tuli 19 sajandi teisel poolel. Punasel on rahvauskumustes kaitsefunktsioon. Levinud oli maagilise toimega punase lõnga kasutamine avatud kohtade äärtes (käiseotsad, kaelused, allääred jms), et kuri ei saaks sisse pugeda. Roheline on ennekõike elujõu sümbol. Võrokeste lipul tähendab roheline värv Vana-Võromaa rohelist metsa ja võrokeste loodusega koos elamist. Valge värv tähendab võrokese puhast ja ausat hinge. Valge on ka rahvarõiva hamõ värv. Vana-Võromaa sümbolika on märgid on kõigile kättesaadavad Võru Instituudi lehel. <https://wi.ee/et/tegemised/vana-voromaa-aronguprogramm/vana-voromaa-sumboolika/vana-voromaa-margi-failid/>

Kultuuripärandi sümbolikat kasutatakse nii käsitöös, erinevatel logodel, linnapildis, üritustel, koolides, ka kohaliku toidu propageerimisel.

MTÜ Vana-Võromaa Käsitöö (loodi aprillis 2018) on selts, mis tegeleb piirkonnale tunnuslike vanade mustrite otsimise, leidmise ja tutvustamisega. Olemas on digitaalne vanade mustrite kogu, mis on kokku korjatud erinevatest muuseumidest ja on kõigile kohapeal kasutamiseks.

Seminari ettekanded ja salvestus on kätte saadavad:

https://drive.google.com/drive/folders/1B_dKh-stlzL63WXasXYt4nGDm1F3s1QL?usp=sharing

Kokkuvõtte koostas seminari põhjal Külli Eichenbaum

Veebiseminaril osalesid:

Küllli Eichenbaum	Võru Instituut
Vilve Oja	Vana-Võromaa käsitöö MTÜ
Kait Kabun	Võru Linnavalitsus, arendusspetsialist
Tiina Hallimäe	Võru Linnavalitsus, arendusjuht
Dmitry Grinev	Pihkva Ülikool
Veronica Kucherovskaya	Pihkva Ülikool
Marit Külv	käsitöömeister, MTÜ Mauri Põliskodud
Yulia Kostryukova	Pihkva Ülikool
Reet Pettai	käsitöömeister, turismiettevõtja
Terje Puudersell	käsitöömeister, loodushariduse spetsialist
Liiga-Maija Senina	seminari tõlk
Riin Lehis	käsitööettevõtja (SRL Studio OÜ/ 37Colorz)
Maria Panova	Pihkva ülikool
Darina Shlyapina	Pihkva ülikool
Lilija Tann	käsitöömeister
Helve Alla	käsitöömeister
Daria Kuznetsova	Pihkva ülikool
Singirtsova Anastasia	Pihkva ülikool
Dmitry Mikhailov	Pihkva äriinkubaator
Maria Semyonova	Pihkva äriinkubaator
Marina Ivanova	Pihkva äriinkubaator
Sergey Chudinov	Pihkva äriinkubaator
Tatiana Kriksina	käsitööettevõtja
Tatiana Gavrilova	käsitööettevõtja
Tatiana Parshenkova	käsitööettevõtja